Valtioneuvoston kanslia NEUVOSTORAPORTTI VNEUS2021-00493

VNEUS Siivola Heli(VNK) 19.05.2021

Asia
Yleisten asioiden neuvosto 11.5.2021

Kokous
Yleisten asioiden neuvosto 11.05.2021

Neuvosto sai tilannekatsauksen covid-19-koordinaatiosta. Esillä olivat erityisesti rokotukset, digitaalinen vihreä todistus, matkustusrajoitukset ja globaali solidaarisuus. Keskustelun tunnelma oli aiempaa positiivisempi. Komissiota kiitettiin rokotehankintojen edistämisestä. Vihreän digitaalisen todistuksen osalta kiiteltiin edistystä, mutta myös peräänkuulutettiin realismia. Rokotteiden globaalin saatavuuden edistämistä pidettiin tärkeänä.

Neuvosto valmisteli ylimääräistä Eurooppa-neuvostoa (24.–25.5.), jonka aiheita ovat covid-19, ilmasto, Venäjä sekä EU:n ja Yhdistyneen kuningaskunnan (UK) suhde. Ilmaston osalta Eurooppa-neuvoston odotetaan keskustelevan tarkemmasta ohjauksesta erityisesti taakanjakoasetukseen (ESR) liittyen. Osa jäsenvaltioista korosti, että taakanjaon osalta jakokriteerien tulisi säilyä ennallaan (BKT per capita). Monet korostivat myös kansallisten olosuhteiden huomioimista ja jäsenvaltioiden erilaisia lähtökohtia. Päästökaupan osalta esille nostettiin erityisesti modernisaatiorahaston kasvattaminen. Moni suhtautui päästökaupan laajentamiseen tieliikenteeseen ja rakennuksiin skeptisesti. Ilmastokunnianhimoisten maiden puheenvuoroissa painotettiin, että Eurooppa-neuvoston tulisi antaa yleisen tason ohjeistusta, eikä ennakoida komission tulevaa Fit for 55 -lainsäädäntöpakettia. Esille nostettiin myös kustannustehokkuuden parempi huomioiminen taakanjaon kriteereissä. Venäjän suhteen painotettiin EU:n yhtenäisyyttä. Yhtenäisyyttä korostettiin myös EU–UK-suhteiden osalta.

Puheenjohtaja tiedotti Euroopan tulevaisuuskonferenssista. Konferenssi käynnistettiin Strasbourgissa Eurooppa-päivänä 9.5.2021, pääosin virtuaalisesti. Samana päivänä konferenssin johtokunta vahvisti konferenssin työjärjestyksen. Puheenjohtajaa kiiteltiin neuvoston näkemyksen ja toimielinten yhteisen julistuksen puolustamisesta. Nyt on aika antaa tilaa kansalaiskeskusteluille.

Muut asiat -asiakohdassa tarkasteltiin lyhyesti EU:n laajentumisen sekä EU–Sveitsi-suhteiden tilannetta.

Suomea edusti kokouksessa pysyvä edustaja, suurlähettiläs Marja Rislakki.

A-kohtien hyväksyminen

A-kohdat hyväksyttiin ilman keskustelua asiakirjan 8429/21 mukaisesti.

Covid-19-koordinaatio

Neuvosto sai tilannekatsauksen covid-19-koordinaatiosta. Esillä olivat erityisesti rokotukset, digitaalinen vihreä todistus, matkustusrajoitukset ja globaali solidaarisuus.

Puheenjohtaja totesi, että aiheessa on saavutettu merkittävää edistystä. Rokotustahti on parantunut rokotteiden toimitustahdin noustessa. Uusi 1,8 miljardin annoksen sopimus vuosille 2022-23 BioNTech-Pfizerin kanssa on merkittävä saavutus. Tilanne on edelleen herkkä uusien varianttien ja erityisesti Intian tilanteen vuoksi, mutta monissa jäsenvaltioissa ollaan menossa vakaampaan suuntaan.

Puheenjohtaja totesi Eurooppa-neuvoston jäsenten keskustelleen koronavirustilanteesta Portossa 7.5.2021. Aiheeseen palataan Eurooppa-neuvostossa kuun lopussa. EU:n tulee panostaa etenkin rokotteiden tuotantokapasiteetin kasvattamiseen. EU on alue, joka vie eniten rokotteita muualle.

Puheenjohtaja totesi, että kansalaisten oikeus vapaaseen liikkuvuuteen on tärkeää, myös elpymisen kannalta. Neuvotteluja digitaalisesta vihreästä todistuksesta pyritään edistämään mahdollisimman nopeasti. Keskustelut vihreästä todistuksesta kytkeytyvät myös ulkorajasuositukseen, johon komissio on ehdottanut muutosta. On tärkeää huomioida rokotuskehitys ja sallia rokotteen saaneiden pääsy EU:hun. Toisaalta hätäjarru on tarpeen, koska tilanne kolmansissa maissa voi heiketä nopeasti. Puheenjohtaja on jakanut aiheesta kompromissiehdotuksen. Myös liikkuvuutta EU:n sisällä tulisi pystyä helpottamaan ennen kesälomia.

Puheenjohtaja korosti myös globaalin solidaarisuuden merkitystä. EU:n rokoteapumekanismi on tärkeä lisä COVAXille.

Komissio (varapuheenjohtaja Maroš Šefčovič) totesi epidemiologisen tilanteen olevan edelleen vakava, mutta parannusta on havaittavissa rokotuskampanjoiden edistymisen ansiosta. Komissio ehdotti 3.5. neuvoston ulkorajasuosituksen muuttamista. Neuvottelut digitaalisesta vihreästä todistuksesta on tärkeä saada valmiiksi toukokuun aikana. Jäsenvaltioissa on panostettava tekniseen puoleen. Myös työ uusiin virusmuunnoksiin vastaamiseksi etenee. On olennaista varautua vahvisterokotuksiin ja myös lasten rokottamiseen. Siksi uusi sopimus BioNTech-Pfizerin kanssa on tärkeä. Komissio on antanut myös covid-19-taudin hoitokeinoja koskevan strategian 6.5.2021.

Komissio korosti rokotteiden globaalin saatavuuden varmistamista. Komissio voi auttaa tässä rokoteapumekanismin kautta. Rokoteannokset ovat kuitenkin jäsenvaltioiden, joten niiden tulee tehdä aloite lahjoituksista. Komissio kiitti jäsenvaltioita, jotka ovat jo ilmoittaneet lahjoituksista.

Aiheesta käydyn keskustelun tunnelma oli aiempaa positiivisempi. Komissiota kiitettiin työstä rokotehankintojen edistämiseksi. Rokotehankintoja vuosille 2022-23 pidettiin tärkeinä. Tarvetta kasvattaa edelleen rokotteiden tuotantokapasiteettia sekä huolehtia jatkossakin rokoteportfolion monipuolisuudesta korostettiin.

Digitaalista vihreää todistusta pidettiin tärkeänä turvallisen vapaan liikkuvuuden helpottamiseksi. Trilogineuvottelujen toivottiin etenevän nopeasti. Samalla muistutettiin, että neuvoston kannasta tulee pitää kiinni. Odotukset on pidettävä realistisina. Jäsenvaltiot ovat perimmäisessä vastuussa liikkuvuuden vapauttamisessa. Tiedonvaihtoa rajoituksista jäsenvaltioiden välillä pidettiin tärkeänä. Esille nostettiin myös todistuksen yhteensopivuus kolmansien maiden kanssa.

Moni ilmaisi tukeaan ulkorajasuosituksen muuttamiselle. On pyrittävä yhtenäiseen lähestymistapaan. Hätäjarrua pidettiin tärkeänä osana ulkorajasuositusta. Virusmuunnoksiin pitää olla mahdollista reagoida nopeasti.

Rokotteiden globaalia saatavuutta pidettiin tärkeänä. Tulee pyrkiä koordinoidumpaan toimintaan. Erityisesti korostettiin rokotesolidaarisuutta Länsi-Balkanin, itäisen kumppanuuden maiden ja EU:n

eteläisen naapuruston suuntaan. COVAX on keskeinen kanava, mutta myös EU:n oma apumekanismi on tarpeen. Esille nostettiin, että EU on jo vienyt enemmän rokotteita kuin mikään muu alue. Patenteista luopuminen sai tukea muutamalta jäsenvaltiolta. Toisaalta korostettiin tarvetta päästä eroon vientirajoituksista ja panostaa tuotantokapasiteetin kasvattamiseen globaalisti.

Suomi kiitti komissiota, etenkin uudesta BioNTech-Pfizerin sopimuksesta, jolla katetaan tulevien vuosien rokotustarpeita. Pitää myös katsoa pidemmälle ja aloittaa keskustelut uusiin pandemioihin ja muihin kriiseihin varautumisesta. Tarvitaan parempaa EU:n laajuista valmistautumista. Digitaalisen vihreän todistuksen kanssa tulisi edetä ripeästi. Pandemia on osoittanut myös, miten tärkeää multilateralismi on globaalissa varautumisessa. Rokotukset ovat yleinen hyödyke, joita tarvitaan pandemian lopettamiseksi. Suomi on sitoutunut jakamaan rokotteita osana Team Europea.

Komissio korosti tarvetta vahvistaa EU:n resilienssiä. Uusi sopimus BioNTech-Pfizerin kanssa on vain alku. Neuvotteluja tulevien vuosien varalle jatketaan. Rokotteiden valmistuskapasiteetin lisääminen EU:ssa on tärkeää, ja tässä ollaan jo edetty. Tarvitaan myös infrastruktuuria rokotuskampanjoihin jäsenvaltioissa. Virusmuunnokset ovat uhkana ja vahvisterokotuksia tarvittaneen jatkossa. Digitaalisen vihreän todistuksen on pysyttävä aikataulussa. Hätäjarru on keskeinen osa ulkorajasuositusta. Myös työtä virusmuunnosten seuraamiseksi on tehostettava. Kansainvälisessä rokotesolidaarisuudessa Team Europe -lähestymistapa on hyvä. Kahdenvälisistä lahjoituksista olisi hyvä koota ajantasaista tietoa.

Komissio totesi, että patenteista luopuminen edellyttäisi pitkää prosessia WTO:ssa. Se ei olisi lyhyen tähtäimen ratkaisu. Tulisi ensin katsoa vientirajoituksista luopumista. Intiaa on autettu koordinoidusti EU:n pelastuspalvelumekanismin kautta toimittamalla muun muassa merkittäviä määriä happea ja hengityslaitteita.

Puheenjohtaja veti keskustelun yhteen toteamalla, että koordinaatiota tarvitaan edelleen. On oltava varuillaan ja panostettava rokotteiden saatavuuden varmistamiseen. Terveysministerit keskustelevat 20.5.2021 rokotuskampanjoista vuosille 2022-23. Digitaalisen vihreän todistuksen pikainen edistäminen on tärkeää. Keskustelu ulkorajasuosituksesta jatkuu. Koordinaatiota parannetaan edelleen myös rokotesolidaarisuuden suhteen. Lisäksi on panostettava viestintään niin vihreän todistuksen kuin EU:n rokotesolidaarisuustoimien osalta.

Ylimääräisen Eurooppa-neuvoston kokouksen (24.–25.5.) valmistelu

Neuvosto valmisteli ylimääräistä Eurooppa-neuvoston kokousta käymällä keskustelun sen asialistasta. Eurooppa-neuvoston on määrä käsitellä covid-19-koordinaatiota, ilmastonmuutosta ja Venäjää. Lisäksi se tarkastelee EU:n ja UK:n välisen kauppa- ja yhteistyösopimuksen toimeenpanoa.

Puheenjohtaja totesi, että covid-19-koordinaatiosta keskusteltiin jo edellisessä asiakohdassa.

Komissio (varapuheenjohtaja Šefčovič) totesi, että ilmaston osalta odotetaan keskustelua tarkemmasta ohjeistuksesta joulukuun 2020 Eurooppa-neuvoston pohjalta. Joulukuussa sovittiin 55% päästövähennystavoitteesta vuodelle 2030. Tavoite on nyt kirjattu ilmastolakiin, joka ohjaa politiikkaa seuraavat 20 vuotta. 55% tavoite tulee muovaamaan EU:n vihreää elpymistä ja oikeudenmukaista siirtymää. EU:lla on myös rooli globaalina ilmastojohtajana. Komissio julkistaa 14.7.2021 lainsäädäntöpaketin ja vaikutustenarvioinnin (Fit for 55 -paketti), jolla päästövähennystavoite on tarkoitus toteuttaa. Joulukuun ohjeistus varmistaa, että tavoite toteutetaan mahdollisimman kustannustehokkaasti ottaen huomioon reiluus ja solidaarisuus. Eurooppa-neuvoston pitäisi kuitenkin antaa vielä lisäohjeistusta. Erityisesti on tarkoitus keskustella taakanjaosta (ESR) ja sen roolista ilmastoarkkitehtuurissa ottaen huomioon myös reiluus, kustannustehokkuus ja kansalliset olosuhteet.

Komissio totesi, että ESR:lla on keskeinen rooli ilmastopolitiikassa. Se on toiminut tehokkaasti, ja sitä täytyy vahvistaa. Kansalliset ESR-tavoitteet eivät kuitenkaan ole ainoa tapa päästövähennyksille, vaan niitä voidaan tukea myös muilla toimilla ja joustoilla. Lisäksi toimeenpanoa voidaan tukea modernisaatiorahaston sekä EU:n elpymisvälineen (NGEU) ja muiden instrumenttien avulla. Komissio tulee kiinnittämään erityistä huomiota sosiaalisiin vaikutuksiin, jotka ovat monimutkaiset.

Komissio ilmaisi huolensa Venäjän viimeaikaisista toimista. UK:n osalta kauppa- ja yhteistyösopimus antaa pohjan hyville suhteille. Komissio valvoo sitoumusten noudattamista, myös kalastuksen osalta. Kumppanuusneuvosto UK:n kanssa on tarkoitus järjestää kesäkuun alussa.

Käydyssä keskustelussa keskityttiin erityisesti ilmastokysymyksiin sekä Venäjään.

Ilmastokysymyksissä jäsenvaltioiden näkemyksissä oli tuttua hajontaa. Osa jäsenvaltioista korosti, että taakanjaon osalta jakokriteerien tulisi säilyä ennallaan (BKT per capita). Monet korostivat myös kansallisten olosuhteiden huomioimista ja jäsenvaltioiden erilaisia lähtökohtia. Päästökaupan osalta erityisesti modernisaatiorahaston kasvattaminen nousi esille useissa puheenvuoroissa. Päästökaupan laajentamiseen tieliikenteeseen ja rakennuksiin suhtauduttiin useissa puheenvuoroissa skeptisesti. Vaikutukset erityisesti köyhimpiin kotitalouksiin huolettavat.

Ilmastokunnianhimoisten maiden puheenvuoroissa painotettiin, että Eurooppa-neuvoston tulisi antaa yleisen tason ohjeistusta erityisesti taakanjakoon liittyen. Sen ei tulisi ennakoida komission tulevaa Fit for 55 -lainsäädäntöpakettia. Tarvitaan yksityiskohtainen vaikutustenarviointi, ennen kuin voidaan mennä yksityiskohtiin. EU:n tavoitteet on saavutettava mahdollisimman kustannustehokkaasti. Kaikkien jäsenvaltioiden on osallistuttava.

Venäjä-keskustelua ja sen huolellista valmistelua pidettiin tärkeänä. Puheenvuoroissa korostettiin EU:n Venäjä-politiikkaa ohjaavaa viittä periaatetta sekä tarvetta EU:n yhtenäisyydelle ja tiukalle vastaukselle Venäjän viimeaikaisiin toimiin. Moni toivoi optiopaperia keskustelun pohjaksi.

Myös UK:n osalta painotettiin yhtenäisyyttä. Sitoumusten toimeenpano on varmistettava.

Suomi korosti, että Eurooppa-neuvoston ohjauksen ilmastokysymyksissä tulisi olla täydentävää ja keskittyä etenkin taakanjakoasetukseen. Eurooppa-neuvoston ei tule ennakoida komission ehdotuksia. Päästökauppa on keskeisessä asemassa korotetun päästövähennystavoitteen saavuttamisessa, mutta 2030-perspektiivissä taakanjakosektorilla ja jäsenvaltiokohtaisilla päästövähennystavoitteilla on edelleen keskeinen rooli. Reiluus ja kustannustehokkuus tulee huomioida paremmin jäsenvaltioiden välisessä taakanjaossa. Myös päästövähennystavoitteiden ”haarukan” pienentäminen (nykyinen 0-40%) on tärkeää. Strateginen keskustelu Venäjästä on tarpeen. Venäjän viimeaikaiset toimet ovat erittäin valitettavia. EU:n tulee olla yhtenäinen ja tiukka, mutta samalla etsiä keinoja helpottaa nykyistä tilannetta. Ajankohtaisten ongelmien ohella keskustelussa tulisi olla laajempi strateginen tulokulma. Keskusteluun tarvitaan riittävästi aikaa, ja se tulee valmistella huolellisesti. Olisi hyvä saada EU:n ulkosuhdehallinnolta ja komissiolta viisi pääperiaatetta kattava paperi.

Puheenjohtaja totesi useiden valtuuskuntien pyytäneen optiopaperia Venäjän osalta. Komissio kiitti hyvistä puheenvuoroista ja painotti yhtenäisyyden merkitystä.

Euroopan tulevaisuuskonferenssi

Puheenjohtaja totesi, että konferenssi käynnistettiin Eurooppa-päivänä 9.5.2021. Samana päivänä järjestettiin myös konferenssin johtoryhmän kokous, jossa vahvistettiin konferenssin työjärjestys. Sopuun päästiin myös konferenssin täysistunnon suhteen. Se ei ole päättävä vaan keskusteleva elin, kuten yhteisessä julistuksessakin on sovittu. Konferenssin rakenteet eivät ole aivan niin kevyet kuin neuvosto olisi toivonut, mutta joustoa tarvittiin. Konferenssin täysistunnossa on kaikkiaan 433 jäsentä. Neuvostolla on 54 paikkaa ja Euroopan parlamentilla, kansallisilla parlamenteilla ja kansalaisilla kullakin 108 paikkaa.

Konferenssin johtokunta keskustelee 26.5. kokouksessaan muun muassa konferenssin eri tapahtumien aikataulutuksesta. Digitaalisen verkkofoorumin kautta on rekisteröity jo 500 tapahtumaa. Ensimmäinen EU-tason kansalaispaneeli järjestetään mahdollisesti kesäkuussa. Toivottavasti jo kesäkuun lopulla saadaan koolle myös ensimmäinen täysistunto. Neuvoston osalta osallistujia voisivat olla lähtökohtaisesti eurooppaministerit ja esimerkiksi kulloinkin keskusteltavana olevasta teemasta vastaava sektoriministeri. Tärkeintä on kuitenkin saada kansalaiskeskustelut käyntiin.

Komissio kiitti puheenjohtajaa erinomaisista neuvottelutaidoista konferenssin johtokunnassa. Keskustelujen organisointi on tärkeää, jotta ei ajauduta institutionaalisiin keskusteluihin, jotka eivät kiinnosta kansalaisia.

Käytetyissä puheenvuoroissa kiiteltiin puheenjohtajaa neuvoston näkemyksen ja toimielinten yhteisen julistuksen puolustamisesta. Saavutettua kompromissia pidettiin hyvänä. Nyt on aika antaa tilaa kansalaiskeskusteluille. Täysistuntokeskustelujen teemoista toivottiin lisätietoa hyvissä ajoin. Esille nostettiin myös muun muassa läpinäkyvyys ja tarve varmistaa, että konferenssin keskeiset asiakirjat ovat kaikkien saatavilla digitaalisen verkkofoorumin kautta.

Muut asiat

Muut asiat -asiakohdassa tarkasteltiin Itävallan pyynnöstä lyhyesti EU:n laajentumisen sekä EU–Sveitsi-suhteiden tilannetta.

EU:n laajentumisen osalta keskeisin ajankohtainen kysymys on Albanian ja Pohjois-Makedonian neuvottelukehysten hyväksyminen. Puheenjohtaja ja komissio peräänkuuluttivat nopeaa etenemistä asiassa. Puheenjohtajan muita tavoitteita ovat IPA III -asetuksen hyväksyminen sekä hallitustenvälisten konferenssien järjestäminen Serbian ja Montenegron kanssa. Puheenjohtaja muistutti, että laajentumisesta on tarkoitus keskustella kesäkuun neuvostossa.

Komissio tiedotti *EU:n ja Sveitsin* välisen institutionaalisen puitesopimuksen (IFA) tilanteesta. Sopimuksen hyväksyminen on viivästynyt Sveitsin pyydettyä selvennystä kolmeen kysymykseen: valtiontukiin, palkkatasoon liittyviin liitännäistoimiin ja vapaaseen liikkuvuuteen. Yhteisymmärryksen saavuttaminen sopimuksesta olisi tärkeää. Komissio on pyrkinyt löytämään tähän ratkaisua. Se katsoo, että sopimus on edelleen mahdollinen ja kummankin osapuolen intresseissä. Kahdenvälistä suhdetta halutaan syventää, eikä *status quo* voi jatkua nykyisten sopimusten vanhentuessa. Uusia sopimuksia ei kuitenkaan voida luoda ilman takeita tasapuolisista toimintaedellytyksistä.

Puheenvuoron käyttäneet jäsenvaltiot antoivat tukensa komission toimintalinjalle. Ne korostivat sopimuksen tärkeyttä ja EU:n yhtenäisyyttä asiassa.

Puheenjohtaja kiitti Itävaltaa asian esille nostamisesta ja komissiota työstä ratkaisun löytymiseksi. Puheenjohtajavaltion näkemys on, että IFA on tarpeellinen. Tähänastiset sopimukset eivät ole riittäviä, vaan tarvitaan uusi puitesopimus. Tulee toimia yhdessä ja pitää neuvotteluyhteys avoinna. Ratkaisuja voidaan löytää, jos molemmat osapuolet osoittavat joustavuutta. Puheenjohtaja pitää neuvoston ajan tasalla asian etenemisestä.

Suomen edustajat

Pysyvä edustaja Marja Rislakki ja EUE:n erityisasiantuntijat

Asiakirjat

Asialista 8427/21

Liitteet

Viite

Asiasanat	EU:n tulevaisuus, Eurooppa-neuvosto, ilmasto, koronavirukset, laajentuminen, Venäjä, YAN Yleisten asioiden neuvosto, Sveitsi
Hoitaa	**STM, UM, VNK**
Tiedoksi	ALR, EUE, LIIVI, LVM, MMM, OKM, OM, PLM, SM, SP, TEM, TPK, TULLI, VM, VTV, YM